

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת דברים תשפ"ב

כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים, הנה ערשו ערש ברזל הלה היא ברבת בני עמו, תשע אמות ארבה וארבע אמות רחבה באמת איש. (ג, י"א).

והיינו דהכתוב בא לומר, דאיכא עדות שעוג הוא מן הרפאים, דהנה הרפאים נקראו כן, על שם שהם ענקים, כמו שפירש רש"י לעיל (פרק ב', פס' י"א), כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות, וזהו שסיים הכתוב, ש'ערשו ערש ברזל', שהוצרך לערש ברזל שתוכל לסבול אותו, וגם שהיא ארוכה ורחבה מאוד, וזה עדות והוכחה שעוג הוא מן הענקים הרפאים.

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה בפסוק י"ד סיים הכתוב, 'ההוא יקרא ארץ רפאים', ופירש רש"י, 'ההוא יקרא ארץ רפאים' היא אותה שנתתי לאברהם. והיינו דהנה לאחר ברית בין הבתרים הוכטח אברהם אבינו בברית, על ירושת ארץ רפאים, כמו שכתוב בפר' לך לך, וזהו שבא הכתוב לומר, 'ההוא יקרא ארץ רפאים', שישאל נמלוה מכח הברית וההכטחה שהוכטח אברהם על ארץ זו.

וזהו הביאור דלכך הקדים הכתוב לומר, 'הנה ערשו ערש ברזל וגו', לומר דעוג הוא מן הרפאים, ואשר לכן ירושת ארץ עוג, היא ירושת ארץ הרפאים שהוכטחה לאברהם אבינו.

והנה לעיל (פרק ב', פס' י') לגבי ארץ עמו, כתוב 'האימים לפנים ישבו בה', ופירש רש"י 'אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לאברהם, לא זו היא, כי אותן רפאים הורשתי מפני בני לומ, והושבתים תחתם'. וכן בארץ בני עמון אמר הכתוב (פרק ב', פס' כ') 'ארץ רפאים תחשב אף היא רפאים ישבו בה לפנים' ופירש רש"י, 'זאף היא נחשבת ארץ רפאים, לפי שישבו בה לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם', והיינו דאע"פ דמלפנים ישבו הרפאים בארצות אלו, מ"מ אין מתקיים בהם ירושת ארץ הרפאים שהוכטחה לאברהם אבינו, ורק בארץ עוג אמר הכתוב 'ההוא יקרא ארץ רפאים', שהיא אותה שנתתי לאברהם.

וביאור החילוק בין ארץ עוג, לארץ עמון ומואב, יש לומר על פי מה דקיי"ל החלכה, דעמון ומואב טהרו בסיוחן, והיינו דע"י שסיוחן כבש ארץ עמון ומואב, פקע מיניה שם ארץ עמון ומואב, והותר לישראל, א"כ מכוון דע"י כיבוש פקע מיניה שם האומה שממנה נכבשה הארץ, ואחני זאת להתיר לישראל לכבוש ארץ עמון ומואב, ה"נ מועיל זאת להפקיע שם ארץ רפאים, מאותם ארצות, כיון שנכבשו ע"י עמון ומואב, ורק מלפנים הוא דיכבו בה הרפאים, ומועיל הכיבוש שנכבשו עמון ומואב להפקיע מיניה שם ארץ רפאים, ולכן אין ארצות אלו בכלל ארץ רפאים שהוכטחה לאברהם אבינו. ורק

ואמר אליכם בעת ההיא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם וגו' הכו לכם אנשים חכמים וגו'. (א', ט' - י"ג).

איתא בספרי, 'ואומר אליכם בעת ההיא לאמר', אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הגבורה אני אומר. וצריך ביאור מה השמיענו הספרי במיוחד בזה, שהיה זה מפי הגבורה.

ונראה לכאור בזה, דהנה הרי באמת את העצה למנות דיינים, יתרו הוא זה שיעץ למשה רבנו, אלא דאחר שיעץ כן למשה רבנו, כתוב בפרשת יתרו שאמר יתרו למשה רבנו, 'שמע בקולי איעצך ויהי אלוקים עמך', ופירש רש"י שם, עמך בעצה, אמר צא המלך בגבורה. וכן בסוף הפרשה שם אמר לו, אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלוקים ויכלת עמוד, ופירש רש"י, המלך בגבורה, אם מצוה אותך לעשות כך, תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד. הרי שיתרו תלה עצתו בכך שיהא גם ציווי מפי הגבורה על מינוי הדיינים, ורק אז הוא דשייך הענין דמינוי דיינים. והמעם דבעי ציווי על מינוי הדיינים, דבלא ציווי מפי הגבורה, לא יהיה להם דין של דיינים, ולא יהא להם כח בית דין כלל.

ולפי זה יש לכאור, דזהו שאמר כאן משה רבינו, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הגבורה אני אומר, לומר דהמינוי לא היה רק מחמת עצתו של יתרו ומדעתו של משה, אלא היה ע"י ציווי ה'.

איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם. (א', י"ב).

פירש רש"י, טרחכם, מלמד שהיו טרחנים וכו', ומשאכם, מלמד שהיו אפיקורסין וכו', וריבכם, מלמד שהיו רוגנים.

ולפי פשוטו יש לפרש, על פי מה דקיי"ל דמשה במקום שבעים ואחד קאי, וכבר ביאר אא"י מרן הגרי"ז זצ"ל דלכך כל העניינים הנוגעים לכל ישראל, היו מסורים למשה רבנו לבדו, שהוא היה במקום ע"א, ורק בפרשת 'אספה לי שבעים איש וגו', אז נתמנו בית דין של ע"א, שלהם יהיה שייך העניינים הנוגעים לכל ישראל.

ולפי זה יש לפרש דזהו הביאור של 'משאכם וריבכם', דמשאכם, היינו העניינים הנוגעים לכל ישראל, שזהו משא העם, וכמו שכתוב בפסוק בפרשת בהעלותך, ש'משה רבנו אמר לשום את משא כל העם הזה עלי', וביאר שם אא"י מרן הגרי"ז זצ"ל ש'משה רבנו נתכוין בזה למה שעליו מוטל העניינים הנוגעים לכל ישראל, וזהו שנקרא 'משא העם', עיי"ש, ויש לומר דזהו הביאור גם כאן 'משאכם', היינו משא העם, שזה העניינים הנוגעים לכל ישראל, וריבכם, היינו כל הדיינים שהיה משה רבנו צריך לדון את המשפטים והריבים שיש בין איש לאיש.

מה שכבש עוג מעמון היא נקראת ארץ רפאים, ובה מתקיים ההבטחה לאברהם אבינו, כיון דעוג עצמו הוא מיתר הרפאים, ואם כן עכשיו היא נחשבת ארץ רפאים, מכח כיבושו ושלטונו של עוג, שהיא עצמו מן הרפאים, ובארץ זו מתקיימת ההבטחה לאברהם.

זכיית ארץ ישראל

מתוך דברים שנאמרו בבית המדרש קהל הניכי הישיבות 'רמב"ם' ב"ב - ליל תשעה באב תשע"ט

בפרשת דברים כתוב בואו ורשו את הארץ, וכתב רש"י בואו ורשו, אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכין לכלי זיין. ומבואר דבלא חטא המרגלים לא היו זקוקים למלחמה בשביל ליכנס לארץ ישראל, וכל מה שהזקקו לערוך מלחמות וכיבוש כמבואר בספר יהושע הוא דבר שנתחדש על ידי חטא המרגלים.

והנה להלן פסוק מ"א כתוב ותענו ותאמרו אלי חטאנו לה' אנחנו נעלה ונלחמנו וגו' ותחגרו איש כלי מלחמתו וגו'. ויש לבאר דענו ואמרו דאמנם כן דמעשה המרגלים הוא חטא, אבל מכל מקום הם רוצים ליכנס לארץ אלא שעכשיו הוא רק בדרך מלחמה ועל כן נעלה ונלחמנו, וזהו שהוסיף הכתוב שחגרו כלי מלחמה, ר"ל דכיון דנתחדש שבשיל ליכנס לארץ זקוקים למלחמה וכלי זיין מה שלא היה צריך להיות מקודם חטא המרגלים, על כן חגרו כלי מלחמתם.

ובפרשת שלח בסוף ענין הגזירה כתוב שהעמלקי והכנעני יושב בעמק. וביאר אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל על פי דברי רש"י דעד השתא לא היו צריכים בשביל ליכנס לכלי זיין, וממילא אין שום נפק"מ היכן יושבים העמלקי והכנעני, ואין שום חילוק מי ישוב והיכן, שכל החילוקים הם בדרכי המלחמה, והם לא היו זקוקים למלחמה וכלי זיין, אבל עכשיו לאחר חטא המרגלים שנתחדש שזקוקים למלחמה וכלי זיין, אומר הכתוב שהעמלקי והכנעני יושב בעמק, ובדרכי מלחמה הם יכו את ישראל.

ויש להוסיף בזה, דההבדל אם זקוקים לכלי זיין בשביל ליכנס או שאין זקוקים, אינו רק חילוק בעלמא איך ובאיזה דרך יתגברו על האומות היושבים בארץ, אלא הוא חילוק בעצם גדר ומהות הזכיה בארץ, שהרי אין מלחמה בלי כלי זיין, ומזה שאינם זקוקים לכלי זיין, בהכרח שזכייתם בארץ אינה על ידי מלחמה כלל, אלא הוא גדר של קבלת מתנה, וחילוק זכיה ע"י מלחמה שהוא בגדר של לקיחה וכיבוש, מזכיה שלא ע"י מלחמה שהוא בגדר של קבלה, ובלא חטא המרגלים היו ישראל נכנסים לארץ בתורת מקבלי מתנה, ודעת אחרת הייתה מקנה להם, ולא היו זקוקים לשום מעשה של זכיה מצידם, אלא הקב"ה נותן להם במתנה את הארץ, והוא מזכה אותם, אבל אחר החטא שזכייתם היא בגדר של לקיחה ונטילה שהם לוקחים, ונוטלים, אז הם צריכים לעשות את מעשה הלקיחה והזכיה, וצריך מעשה מצידם שמכוחה יכבשו את הארץ, ולזה צריך מלחמה וכלי זיין שהם דרכי הזכיה ואופן של לקיחה וזכיה.

והענין הוא שדבר הניתן במתנה מאת הבורא אינו זקוק לקנין בדרך העולם ובאופני הטבע וגדרי העולם הזה כלל, אלא הוא דבר רוחני ונצחי, ובנתנה מאת ה' בעצם הנתנה נכלל כל כוחות הזכיה והקנין, ולא היו צריכין אלא לבא וליכנס.

ויש לומר שיש מזה גם נפק"מ להלכה, דהנה דעת הרמב"ם דקדושה ראשונה בטלה, דכיון דכל קדושת הארץ היתה על ידי כיבוש, בטל הכיבוש בטלה הקדושה, ויש לומר דכל זה הוא רק אחר חטא המרגלים שאז זכייתם הוא רק מכח כיבוש, ועל כן אם בטל הכיבוש בטלה הקדושה, אבל אם זכייתם הייתה על ידי מתנה, ולא היו צריכין לכיבוש, אז לא הייתה הקדושה בטלה.

ובחינוך כתב בשורש מצות ירושה, כי השגת הנכסים שהאדם משיג הוא מתנה מאת ה', וברצונו וחפצו של הבורא והשגחתו באה לידו, ומתנת ה' מבורכת היא ואין לה הפסק, אלא היא ברכה הנמשכת לעולם לאשר יתנה לה, ואם נקנסה מיתה לאדם מחמת חטא אדם הראשון, מכל מקום אינו בדין שתפסק מתנת הבורא, ועל כן נמשכת המתנה ומתקיימת ביד יורשיו שהם זרעו אחריו וגופים המשתלשלים ממנו.

הנה למדנו מדברי החינוך דמתנה מאת הבורא היא דבר שאין לו הפסק, ועל כן יש לומר דגם אם היו זוכים ליכנס לארץ ישראל בתורת קבלת מתנה, ולא באופן של לקיחה וכיבוש, לא היה למתנה זו שום הפסק והיתה נמשכת לעולם.

והנה בפרשת שלח כתוב שיהושע וכלב אמרו לישראל אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו וגו', אך בה' אל תמרודו ואתם אל תראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' איתנו אל תיראום. וצריך לבאר מה השיבו לטענת המרגלים כי עז העם, ואי אפשר לנצחם ולכבוש הארץ מידם, ולא אמרו להם יהושע וכלב שהקב"ה יערוך להם מלחמה ויעשה להם נסים וינצחו במלחמה, רק אמרו שאין להם לירא מעם הארץ. גם צריך לבאר מהו הענין שאמרו כי לחמנו הם.

ויש לומר לפי המבואר דעיקר טענת יהושע וכלב הייתה שכיון שהוא בגדר של מתנה ובדרך של נתינה שהקב"ה נותן את הארץ, ממילא אין מקום לכל דרכי המלחמה ומה יש להם לירא, כי רק בדרכי המלחמה יש לירא מעזות העם, אבל כיון שהם באים לארץ בתורת מקבלי מתנה, ואינם צריכים לכלי זיין כלל, א"כ מה יש להם לירא, וזהו שאמרו שאם חפץ בנו ה' והביא אותנו, שהקב"ה הוא המביא אותנו, ולא שאנחנו באים בעצמנו, שאם באים בעצמנו אז יש לירא כי זהו בדרכי המלחמה, אבל כיון שהקב"ה מביא אותנו והוא בגדר של מתנה אין כניסתם שייכת לכל דרכי המלחמה.

ויש להוסיף דזהו הלשון שאמרו אם חפץ בנו ה', דבשביל נתינת מתנה צריך שיהא חפץ ה' בנו ליתן לנו המתנה, משא"כ אם נוטלים מעצמם בעריכת מלחמה.

ובזה יש לבאר הענין שאמרו כי לחמנו הם, היינו שהאומות הם כמו לחם שהוא מוכן לאכילה, כן האומות אינם מחוסרים הכנה כדי לנצחם, כי אין צריכים לא לכלי זיין ולא למלחמה, אלא מוכנים ועומדים ליקח מהם את הארץ, ואין מערער בדבר כלל.